

Έργο: «Ένταξη παιδιών παλιννοστούντων και αλλοδαπών στο σχολείο- για τη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο)»

Σε συνεργασία με την Περιφερειακή Διεύθυνση Π.Ε. & Δ.Ε. Πελοποννήσου

ΗΜΕΡΙΔΑ

Η διαπολιτισμικότητα στη σχολική κοινότητα

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΝ

Άργος

Η θρησκευτική διάσταση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης

Άγγελος Βαλλιανάτος
Δρ. Θεολογίας
Σχολικός Σύμβουλος

avall@sch.gr

Στην εποχή μας, πολιτισμικά διαφορετικοί άνθρωποι συμβιώνουμε στο παγκόσμιο χωριό, συνδεόμαστε και επικοινωνούμε μέσω των νέων τεχνολογιών. Ο παγκόσμιος χάρτης των θρησκειών ρευστοποιείται, πληθυσμοί μετακινούνται θεληματικά ή βίαια. Οι άνθρωποι υιοθετούν πιστεύω από διάφορες θρησκείες.

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η ανεξιθρησκία και η ελευθερία συνείδησης είναι συνταγματικά και νομικά κατοχυρωμένη. Η θρησκεία αποτελεί ατομικό χαρακτηριστικό των ευρωπαίων πολιτών.

Το Σύνταγμα της Ελλάδος εξασφαλίζει την θρησκευτική ελευθερία και την ελεύθερη εκδήλωση της θρησκείας ιδιωτικά και δημόσια.

Οι νόμοι που διέπουν το ελληνικό σχολείο περιγράφουν ότι σκοπός της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είναι να συμβάλει στην ολόπλευρη, αρμονική και ισόρροπη ανάπτυξη των διανοητικών και ψυχοσωματικών δυνάμεων των μαθητών, ώστε, ανεξάρτητα από φύλο και καταγωγή, να έχουν τη δυνατότητα να εξελιχθούν σε ολοκληρωμένες προσωπικότητες και να ζήσουν δημιουργικά.

Η διαπολιτισμική εκπαίδευση, που εισάγει τα παραπάνω στο εκπαιδευτικό σύστημα, αφορά σε όλα τα σχολεία, ανεξάρτητα από την ετερότητα του μαθητικού τους πληθυσμού. Διαποτίζει το σύνολο του προγράμματος σπουδών, εφαρμόζεται με ποικίλες διδακτικές μεθόδους. Δεν είναι ιδιαίτερο μάθημα, αλλά εργαλείο ερμηνείας και επεξήγησης, που αφορά σε όλες τις ειδικότητες και τα μαθήματα.

Η παρουσίαση θρησκευτικών στοιχείων στην εκπαίδευση εμπνέεται από τις αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης:

- Τον σεβασμό προς κάθε άλλον άνθρωπο, ο οποίος δεν εξαρτάται από τις θρησκευτικές του πεποιθήσεις.
- Κάθε άνθρωπος έχει δικαίωμα να είναι διαφορετικός, να πιστεύει πως η θρησκεία του είναι η αληθινή θρησκεία. Στην προετοιμασία τους να γίνουν ελεύθεροι και δημοκρατικοί πολίτες, οι νέοι, είναι απαραίτητο να εκτεθούν σε απόψεις διαφορετικές από εκείνες που έμαθαν στο οικογενειακό και θρησκευτικό τους περιβάλλον.
- Οι μαθητές είναι ανάγκη να ασκηθούν στην αλλαγή οπτικής, στη βάση πως οι άνθρωποι δεν διαφέρουν ως άνθρωποι επειδή έχουν διαφορετικό ή καθόλου θρήσκευμα. Αλλαγή οπτικής δε σημαίνει την αλλαγή πίστεως, αλλά την αλλαγή στάσης απέναντι στο διαφορετικό, την αποδοχή της ύπαρξής του χωρίς αξιολογικές κρίσεις.
- Σε ένα ασφαλές σχολικό περιβάλλον, όπου η έρευνα γίνεται χωρίς ανασφάλεια, φόβο και ένταση και οι μαθητές προτρέπονται στην αυτο-έκφραση, μπορεί να αρχίσει μια διαδικασία συμφιλίωσης, ελεύθερη από το μίσος και τη βία. Η αμοιβαιότητα, η συνεργατικότητα και η αίσθηση του «ανήκειν» αποτελούν βασικά στοιχεία της πανανθρώπινης παραδοχής να «αναγνωρίζω στον άλλον ότι θέλω να αναγνωρίζουν σ' εμένα».

Οι εκπαιδευτικοί στόχοι κάθε θρησκείας είναι διαφορετικοί από του σχολείου. Οι θρησκείες απευθύνονται στα μέλη τους, ενώ το σχολείο στους μαθητές του, ανεξάρτητα από τα θρησκευτικά τους πιστεύω.

Σε πείσμα των περιπτώσεων κακής πρακτικής, η Ορθόδοξη Χριστιανική Εκκλησία, από τη γέννησή της, υπήρξε οικουμενική και ανοικτή στην πολιτισμική ετερότητα. Ο φυλετισμός, ο εθνοκεντρισμός, ο πολιτιστικός μονισμός, ο αποκλεισμός και η στατικότητα είναι καταδικασμένες από την πίστη της. Σύμφωνα με την πίστη και την παράδοση της Ορθόδοξης Χριστιανικής Εκκλησίας, κάθε άνθρωπος, ανεξάρτητα από τη θρησκεία, τη φυλή, το χρώμα την πίστη ή το φύλο του, είναι ζώσα εικόνα του δημιουργού Θεού και αξίζει τον σεβασμό και την αξιοπρέπεια που ανήκει στη φύση του. Κάθε προσπάθεια εξαναγκασμού σε μεταστροφή, παραβιάζει την ελευθερία του ανθρώπινου προσώπου που αποτελεί το θεμέλιο της Ορθόδοξης Εκκλησίας στο τριαδικό του πρότυπο.

Διαπολιτισμικότητα: ερωτήματα για τα μουσεία και τη μουσειακή εκπαίδευση

Στάθης Γκότσης
Ιστορικός

Υπεύθυνος Γραφείου Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων
στο Βυζαντινό & Χριστιανικό Μουσείο, ΥΠ.ΠΟ.

stgotsis@otenet.gr

Στην εποχή της λεγόμενης παγκοσμιοποίησης και της παράλληλης επανατοποθέτησης και έξαρσης των ζητημάτων ταυτότητας, τα ερωτήματα που τίθενται στο μουσείο, ως φορέα διαχείρισης της μνήμης, γίνονται περισσότερο περίπλοκα. Αφορούν τόσο στην συλλεκτική και εκθεσιακή πολιτική του (μόνιμες ή περιοδικές εκθέσεις) όσο και στον τομέα του σχεδιασμού και υλοποίησης ερμηνευτικών-εκπαιδευτικών προγραμμάτων για μικρούς και μεγάλους. Συνδέονται δε με τους προβληματισμούς που προκύπτουν από:

- Την «πολυπολιτισμικότητα» (multiculturalism) ως κίνημα ιδεών και πρόταση διαχείρισης της αυξανόμενης πολιτισμικής πολυμορφίας των δυτικών κοινωνικών σχηματισμών.
- Τις συνακόλουθες «πολυπολιτισμικές» προσεγγίσεις του παρελθόντος που επιχειρούνται σε ακαδημαϊκό επίπεδο και τον τρόπο που αυτές συμπλέκονται με την κριτική αποτίμηση του μουσείου ως ιδεολογικού μηχανισμού (ανά)παραγωγής ταυτοτήτων στην ιστορική διαδρομή συγκρότησης των εθνικών κρατών.
- Τις επιχειρούμενες στο χώρο της εκπαίδευσης προσαρμογές και εφαρμογές (διαπολιτισμική εκπαίδευση).

Οι απαντήσεις που επιχειρούνται στη μουσειακή πρακτική σε διεθνές επίπεδο αποκαλύπτουν και τις αποκλίνουσες οπτικές πάνω στο ζήτημα. Τα σχετικά ερωτήματα αφορούν και τα ελληνικά μουσεία, στο βαθμό που τα τελευταία χρόνια έχει διαμορφωθεί και στην Ελλάδα μια νέα πολυπολιτισμική πραγματικότητα, αφού κοντά στις ήδη γνωστές πληθυσμιακές ομάδες με ιδιαίτερα πολιτισμικά χαρακτηριστικά, όπως τους Ρομά και τους μουσουλμάνους, έρχονται να προστεθούν ποικίλες ομάδες προσφύγων και μεταναστών.

Ιδιαίτερη αναφορά θα γίνει στο πειραματικό πρόγραμμα «Ο πολιτισμός ως μέσον κοινωνικής ένταξης - μια διαπολιτισμική προσέγγιση», κατά το οποίο επιχειρήθηκε την περίοδο 1994-8 από το ΥΠΠΟ, για πρώτη φορά στην Ελλάδα με τρόπο οργανωμένο και μεθοδικό, να αντιμετωπιστεί το ζήτημα της πρόσβασης στην πολιτιστική κληρονομιά πληθυσμών πολιτισμικά διαφορετικών, που εγγράφονται, ταυτόχρονα, στο ευρύ πεδίο του κοινωνικού αποκλεισμού. Πρόκειται για έναν κύκλο ειδικά σχεδιασμένων εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων για παιδιά μουσουλμανικών οικογενειών του ιστορικού κέντρου της Αθήνας (Κεραμεικό, Γιάζι, Βοτανικό, Ακαδημία Πλάτωνος). Οι δραστηριότητες, οργανωμένες σε θεματικές ενότητες, πραγματοποιούνταν κυρίως σε μουσεία, μνημεία και αρχαιολογικούς χώρους. (Θα προβληθεί η ομότιτλη του προγράμματος ταινία διάρκειας 20', σε σκηνοθεσία Κ. Ευαγγελάκου και επιστημονική επιμέλεια Στ. Γκότση).

Η καθημερινή Πολυπολιτισμική Επικοινωνία στη σχολική τάξη: Το «πολιτισμικό παγόβουνο»

Παναγιώτης Μουσταΐρας
Δρ. Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης

moustairas@sch.gr

Στην παρούσα εισήγηση γίνεται προσπάθεια να έρθουμε σε επαφή με διαπολιτισμικές προεκτάσεις της επικοινωνίας και να γνωρίσουμε τον τρόπο που αυτή πραγματώνεται σε διάφορα πολιτισμικά περιβάλλοντα. Στόχος είναι να αποδεχτούμε τον ιδιαίτερο τρόπο ζωής και την κουλτούρα των άλλων πολιτισμών και να κατανοήσουμε πώς οι εκπαιδευτικοί μπορούν να αντιμετωπίσουν τους «άλλους», τους «διαφορετικούς» στο σχολείο και στην τάξη.

Η προσέγγιση γίνεται μέσα από «παραδείγματα» της καθημερινής σχολικής πρακτικής. Τέλος, γίνεται προσπάθεια να ερμηνευτούν οι αιτίες που οδηγούν στη δημιουργία παρεξηγήσεων και τη διακοπή της επικοινωνίας μέσα στο χώρο του σχολείου και γίνονται προτάσεις για την αποτελεσματικότερη αποικρυπτογράφηση και ερμηνεία του «άλλου», του «διαφορετικού».

Τα φαινόμενα ρατσισμού και ξενοφοβίας που εκδηλώνονται στο σχολικό και στο ευρύτερο περιβάλλον έκαναν αισθητή την ανάγκη να αναπτυχθούν πρωτοβουλίες για πιο αποτελεσματικές παρεμβάσεις ανάμεσα στα παιδιά και τους / τις εφήβους. Οι εκπαιδευτικοί θεσμοί, ως κατεξοχήν θεσμοί κοινωνικοποίησης, χρειάστηκε να αναλάβουν πιο ενεργό ρόλο στην αντιμετώπισή τους. Αλλά δεν ήταν δυνατό να αγνοηθεί η σημαντική επίδραση που ασκούν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης (μέσα) στην υπό διαμόρφωση προσωπικότητα των εφήβων.

Είναι γνωστό ότι σήμερα το σχολείο, ένας παραδοσιακός αλλά εξελισσόμενος θεσμός, βρίσκεται σε ανταγωνιστική σχέση με το λεγόμενο παράλληλο σχολείο, τα μέσα μαζικής επικοινωνίας. Αν και η επίδρασή που ασκούν αυτά στα παιδιά και τους νέους είναι ιδιαίτερα σημαντική, ελάχιστα υπολογίζεται στο επίσημο σχολικό πρόγραμμα. Έτσι, οι έφηβοι αφήνονται ανεπαρκώς προετοιμασμένοι ή εντελώς απροετοίμαστοι να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις και τους κινδύνους των μέσων.

Πολλοί ειδικοί έχουν επιχειρήσει να συσχετίσουν την ενίσχυση των φαινομένων ρατσισμού και ξενοφοβίας με την επίδραση που ασκούν τα μέσα. Από παρόμοιες αντιλήψεις εμφορείται σε σημαντικό βαθμό και η κοινή γνώμη. Ακόμη και αν θεωρηθεί ότι η αρνητική στάση έναντι των μεταναστών δημιουργείται σε συνάφεια με πραγματικές καταστάσεις της ζωής και με συγκεκριμένα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι σύγχρονες κοινωνίες, κανείς δεν μπορεί να αμφισβητήσει ότι και η διαμεσολαβημένη από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας εκδοχή της πραγματικότητας μπορεί επίσης να συμβάλει είτε σε ενίσχυση των αρνητικών στάσεων και στερεοτύπων ή στην άμβλυνσή τους. Καθώς οι νέοι αφιερώνουν σημαντικό μέρος του ελεύθερου χρόνου τους στην τηλεόραση και στα άλλα μέσα μαζικής επικοινωνίας, οι επιδράσεις που δέχονται από αυτά δεν μπορεί να θεωρηθούν αμελητέες.

Από τη μια πλευρά, το σχολείο, μέσω του επίσημου προγράμματος σπουδών αλλά και της πλούσιας και πολυδιάστατης σχολικής ζωής, ασκεί στις νέες γενιές σημαντικές επιδράσεις, που επεκτείνονται και στη σχέση τους με τους μετανάστες. Από την άλλη, τα παιδιά επηρεάζονται, επίσης, στο θέμα αυτό και από την τηλεόραση και τα άλλα μέσα μαζικής επικοινωνίας, άλλοτε με θετικό και άλλοτε με αρνητικό τρόπο. Το παραδοσιακό σχολείο και το παράλληλο σχολείο των μέσων μαζικής επικοινωνίας διαμορφώνουν ένα δυναμικό πλαίσιο αλληλεπίδρασης, που βρίσκεται στον πυρήνα του προβληματισμού μας.

Τα παιδιά και οι έφηβοι με κατάλληλες εκπαιδευτικές δραστηριότητες μπορούν να καλλιεργήσουν μια διαφορετική σχέση με τα μέσα και παράλληλα να ειλεπύνουν τη διαπολιτισμική ευαισθησία τους και να προετοιμαστούν κατάλληλα σε θέματα όπως ο σεβασμός της ανθρωπίνης προσωπικότητας, η αποδοχή της ετερότητας, η ανεκτικότητα απέναντι στο διαφορετικό και η απόρριψη των στερεοτύπων και των διακρίσεων. Προκύπτει, συνεπώς, ένα παιδαγωγικό πεδίο στο οποίο ο ρόλος του σχολείου μπορεί να αποβεί εξαιρετικά γόνιμος.

Βιβλιογραφία

- Buckingham, D.** (ed.) (1980): *Watching media learning. Making sense of media education*, The Falmer Press, London.
- Buckingham, D.** (1993) *Children talking television. The making of television literacy*, The Falmer Press, London.
- Buckingham, D.** (1998) «Media education in the UK: Moving beyond protectionism», *Journal of Communication*, 48, 1, pp. 33-43.
- Christ, W. – Potter, J.** (1998) «Media Literacy, Media Education, and the Academy», *Journal of Communication*, 48, 1, pp. 5-15.
- Corner, Cottle, S.** (ed.) (2000) *Ethnic minorities and the media*, Open University Press, Buckingham.
- Craggs, C.** (1992): *Media education in the primary school*, Routledge, London.
- Curran, J. – Gurevitch, M.** (eds) (2001) *Μέσα μαζικής επικοινωνίας και κοινωνία* (μτφρ. Δ. Κίικζας), Πατάκης, Αθήνα
- Dines, G. – Humez, J.M.** (eds) (1995) *Gender, race and class in media*, SAGE, London.
- Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου – Πανεπιστήμιο Αθηνών / Τμήμα Επικοινωνίας και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης** (2002) *Ανθρώπινα Δικαιώματα και ελληνικά τηλεοπτικά δελτία ειδήσεων. Μια έρευνα ανάλυσης περιπτώσεων* (Ερευνητική Ομάδα, υπεύθυνος Ναυριδης, Κλ.), Αθήνα.
- Fiske, J. – Hartley, J.** (1992) *Η γλώσσα της τηλεόρασης* (μτφρ. Ρ. Ασρινάκη), Επικοινωνία και Κουλτούρα, Αθήνα.
- Hall, S.** (1996) «Racist ideologies and the media», in: Marris, P. – Thornham, S. (eds) *Media studies. A reader*, Edinburgh University Press.
- Κασσωτάκης, Μ.** (2001) «Το επίσημο και το ‘παράλληλο’ σχολείο: σχέση ανταγωνιστική ή συμπληρωματική», στο Σχολή Ι.Μ. Παναγιωτόπουλου: *Η αξιοποίηση των ΜΜΕ στο σχολείο. Δυνατότητες-όρια-προοπτικές*, Αθήνα, σ. 23-34.
- Κορωνάιου, Α.** (1992) *Νέοι και μέσα μαζικής επικοινωνίας*, Οδυσσεύς, Αθήνα.
- Lastrego, C. – Testa, F.** (1991): *Από την τηλεόραση στο βιβλίο*, Διάγραμμα, Αθήνα.
- Law, Ian** (2001) *Race in the news*, Palgrave Macmillan, Hampshire.
- Livingstone, S.** (2001) «Για το ανεπίλυτο πρόβλημα των επιδράσεων των μέσων», στο: Curran, J. – Gurevitch, M. (eds) *Μέσα μαζικής επικοινωνίας και κοινωνία* (μτφρ. Δ. Κίικζας), Πατάκης, Αθήνα, σ. 427-454.
- Ναυριδης, Κ.** (1986) *Η Αλίκη στη χώρα των πραγμάτων*, Υποδομή, Αθήνα.
- Παϊδούση, Χρ.** (1998) «Η φωνή των κοινωνικά αποκλεισμένων στα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Η περίπτωση των τηλεοπτικών ειδήσεων», στο: Ίδρυμα Σάκη Καραγιωργα: *Κοινωνικές ανισότητες και κοινωνικός αποκλεισμός*, Αθήνα, σ. 738-748.
- Potter, J. W.** (1998) *Media literacy*, SAGE Publications, Thousand Oaks.
- Rex, John** (1986) *Race and ethnicity*, Open University Press, Buckingham.
- Τσιάνκαλος, Γ.** (2000) *Οδηγός Αντιρατσιστικής Εκπαίδευσης*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.
- Τσιλαφάκης, Γ. – Βέλτσου, Αλ.** (2004) «Μαθητές σκηνοθετούν ... διαπολιτισμικά. Μια σχολική παρέμβαση», στο: Χαρχαμής, Π. (επιμ.): *ΜΜΕ και ρατσισμός. Βιβλίο της καθηγήτριας – του καθηγητή*, Κέντρο Μελετών και Τεκμηρίωσης (ΚΕ.ΜΕ.ΤΕ.) της ΟΛΜΕ, Αθήνα.
- Χαρχαμής, Π. (επιμ.)** (2001α) *Η αξιοποίηση των ΜΜΕ στο σχολείο. Δυνατότητες-όρια-προοπτικές*, Εκδόσεις Σχολής Ι.Μ. Παναγιωτόπουλου, Αθήνα.
- Χαρχαμής, Π.** (2001β) «Αλφαριθμητισμός και εκπαίδευση στα ΜΜΕ: Παιδαγωγικές διαστάσεις ενός σύγχρονου προβλήματος», στο: Σχολή Ι.Μ. Παναγιωτόπουλου: *Η αξιοποίηση των ΜΜΕ στο σχολείο. Δυνατότητες-όρια-προοπτικές*, Αθήνα, σ. 195-205.
- Χαρχαμής, Π. (επιμ.)** (2004) *ΜΜΕ και ρατσισμός. Βιβλίο της καθηγήτριας - του καθηγητή*, Κέντρο Μελετών και Τεκμηρίωσης (ΚΕ.ΜΕ.ΤΕ.) της ΟΛΜΕ, Αθήνα.
- Χοντολίδου, Ελ.:** *Ταυτότητες και λογοτεχνία στο σχολείο*, στη σειρά «Κλειδιά και Αντικλειδιά», Αθήνα 2003